

PRIRUČNIK

ZA RAD BIRAČKOG ODBORA NA BIRAČKOM MJESTU U DIPLOMATSKO-KONZULARNOM PREDSTAVNIŠTVU BOSNE I HERCEGOVINE

Sarajevo, august 2022

S A D R Ź A J

POGLAVLJE I. BIRAČKA MJESTA

1. Određivanje biračkog mjesta, osiguranje prostora i obilježja na biračkom mjestu

1.1. Određivanje biračkog mjesta	6
1.2. Osiguranje prostora određenog za biračko mjesto	6
1.3. Obilježja na biračkom mjestu	6

POGLAVLJE II. BIRAČKI ODBORI

1. Odgovornost i uloga biračkog odbora

1.1. Obuka biračkog odbora	9
1.2. Način rada biračkog odbora	9

2. Dužnost i odgovornost članova biračkog odbora u procesu glasanja

2.1. Predsjednik biračkog odbora	10
2.2. Član biračkog odbora zadužen za kontrolu reda	10
2.3. Član biračkog odbora zadužen za identifikaciju	10
2.4. Član biračkog odbora zadužen za izdavanje glasačkih listića	10
2.5. Član biračkog odbora zadužen za kontrolu glasačke kutije	11
2.6. Birački odbor od tri člana	11
2.7. Zamjenici članova biračkog odbora	11

3. Zapisnik o radu biračkog odbora

3.1. Uvodne napomene	12
3.2. Zapisnik I.	12
3.3. Zapisnik II.	12

POGLAVLJE III. POSMATRAČI

1.1. Uvodne napomene	14
1.2. Pristup posmatrača biračkom mjestu	14
1.3. Podnošenje primjedbi posmatrača na rad biračkog odbora	14
1.4. Udaljavanje posmatrača s biračkog mjesta	14
1.5. Izgled akreditacija akreditiranih posmatrača	15

POGLAVLJE IV. - NAČIN GLASANJA, POPUNJAVANJA OBRASCA ZA BROJNO STANJE I PAKIRANJE IZBORNOG MATERIJALA

1. <u>Dan prije održavanja izbora</u>	16
2. <u>Prije otvaranja biračkog mjesta</u>	16
3. <u>Procedura glasanja</u>	16

3.1. Tajnost glasanja	18
3.2. Važeći dokument za identifikaciju	18
3.3. Identificiranje birača i izdavanje glasačkog listića	18
3.4. Oštećeni glasački listić	20
3.5. Pomoć druge osobe	20
3.6. Ometanje procesa glasanja i udaljavanje s biračkog mjesta	20
3.7. Zatvaranje biračkog mjesta	21

4. <u>Nakon zatvaranja biračkog mjesta</u>	21
---	----

4.1. Način popunjavanja Obrasca za brojno stanje i shema pakiranja izbornog materijala	22
--	----

POGLAVLJE V. NAKNADA ZA RAD U BIRAČKOM ODBORU

1. <u>Naknada za rad u biračkom odboru</u>	25
---	----

POGLAVLJE VI. PREKRŠAJNA I KRIVIČNA ODGOVORNOST

1. PREKRŠAJNE I KRIVIČNE ODREDBE	25
---	----

Krivična djela u izbornom procesu	25
---	----

SLIKE:

Slika 1. Shematski prikaz uređenja biračkog mjesta (birački odbor od 5 članova)	7
--	---

Slika 2. Shematski prikaz uređenja biračkog mjesta (birački odbor od 3 člana)	8
--	---

Slika 3. Biračko mjesto	9
--------------------------------------	---

Slika 4. Pomoćni šablon	10
--------------------------------------	----

Slika 5. Glasačka kutija	16
---------------------------------------	----

Slika 6. Sigurnosna zaštita glasačkog listića (otisak štambilja i potpis)	19
--	----

Slika 7. Obrazac za brojno stanje - BSO	23
--	----

Slika 8. Shematski prikaz pakiranja izbornog materijala	24
--	----

Poštovani predsjednici i članovi biračkih odbora na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine,

Pred vama je Priručnik za rad biračkog odbora na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine, koji je podsjetnik na izborne radnje koje se provode na biračkom mjestu i koji je namijenjen upravo vama, članovima organa za provođenje izbora u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine.

Priručnik sadrži detaljan prikaz rada biračkog odbora na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine, te objašnjava ulogu, dužnosti i odgovornosti predsjednika i članova biračkih odbora, njihovih zamjenika i posmatrača na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine, sa posebnim naglaskom na utvrđivanje broja koverata sa glasačkim listićima i načinom pakiranja izbornog materijala.

Cilj ovog Priručnika je da bude pri ruci izornoj administraciji u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine na dan izbora, odnosno da pomogne u primjeni i implementaciji Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i podzakonskih propisa koji reguliraju izborni proces na biračkim mjestima van Bosne i Hercegovine. Priručnik je pripremljen da na jednostavan i pristupačan način objasni sve faze i korake koji se poduzimaju na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine: od prijema osjetljivog izbornog materijala, otvaranja biračkog mjesta, procesa glasanja, do zatvaranja biračkog mjesta, utvrđivanja broja koverata sa glasačkim listićima, načinom pakiranja i dostavljanja izbornog materijala.

Poštivanje odredbi iz Izbornog zakona BiH i procedura utvrđenih u svim ostalim propisima koje donosi Centralna izborna komisija BiH, a uz pomoć ovog Priručnika, put je da se izbjegnu greške u radu biračkih odbora u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine, te izgradi dobra praksa, kao garancija demokratskih, slobodnih i poštenih izbora.

Od vas, kao značajnog segmenta izborne administracije, očekujemo da tokom svog rada na dan izbora budete prije svega nepristrasni, odgovorni, efikasni, precizni i jasni u objašnjenjima biračima, posmatračima, kao i drugim izbornim akterima na biračkom mjestu u diplomatsko-konzularnom predstavništvu Bosne i Hercegovine.

Posebno se zahvaljujem dr. Ahmetu Šantiću i gospodinu Jovanu Kalabi, članovima Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine, i gospodinu Mustafi Lakoviću, stručnom saradniku iz Sekretarijata Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine.

Štampanje ovog priručnika omogućeno je uz finansijsku podršku Vlade Republike Turske.

Predsjednik
Centralne izborne komisije BiH

Dr. Suad Arnautović

Sarajevo: septembar 2022. godine

POGLAVLJE I. BIRAČKA MJESTA U DIPLOMATSKO-KONZULARNIM PREDSTAVNIŠTVIMA BOSNE I HERCEGOVINE

1. ODREĐIVANJE BIRAČKOG MJESTA, OSIGURANJE PROSTORA I OBILJEŽJA NA BIRAČKOM MJESTU

1.1. Određivanje biračkog mjesta

- Biračka mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH (u daljnjem tekstu: DKP BiH) određuje Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Centralna izborna komisija BiH) posebnom odlukom, najkasnije 50 dana prije dana održavanja izbora.
- Navedenu odluku, Centralna izborna komisija BiH, najkasnije 15 dana od dana donošenja odluke, posredstvom Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ministarstvo vanjskih poslova BiH), dostavlja nadležnom DKP-u.
- Biračko mjesto u DKP-u BiH je posebno uređen prostor gdje birači upisani u Centralni birački spisak za glasanje van Bosne i Hercegovine za glasanje u DKP-ima BiH ostvaruju svoje biračko pravo te se u njima, nakon zatvaranja za glasanje, na dan održavanja izbora vrši prebrojavanje koverata s glasačkim listićima.

1.2. Osiguranje prostora određenog za biračko mjesto

- Birački odbori u DKP-ima BiH dužni su najkasnije 12 sati prije dana održavanja izbora osigurati da prostor koji je određen za biračko mjesto bude pripremljen za otvaranje.

1.3. Obilježja na biračkom mjestu

- Na biračkom mjestu i u njegovoj okolini mogu se postavljati samo službena obilježja izbora koja propiše Centralna izborna komisija BiH.

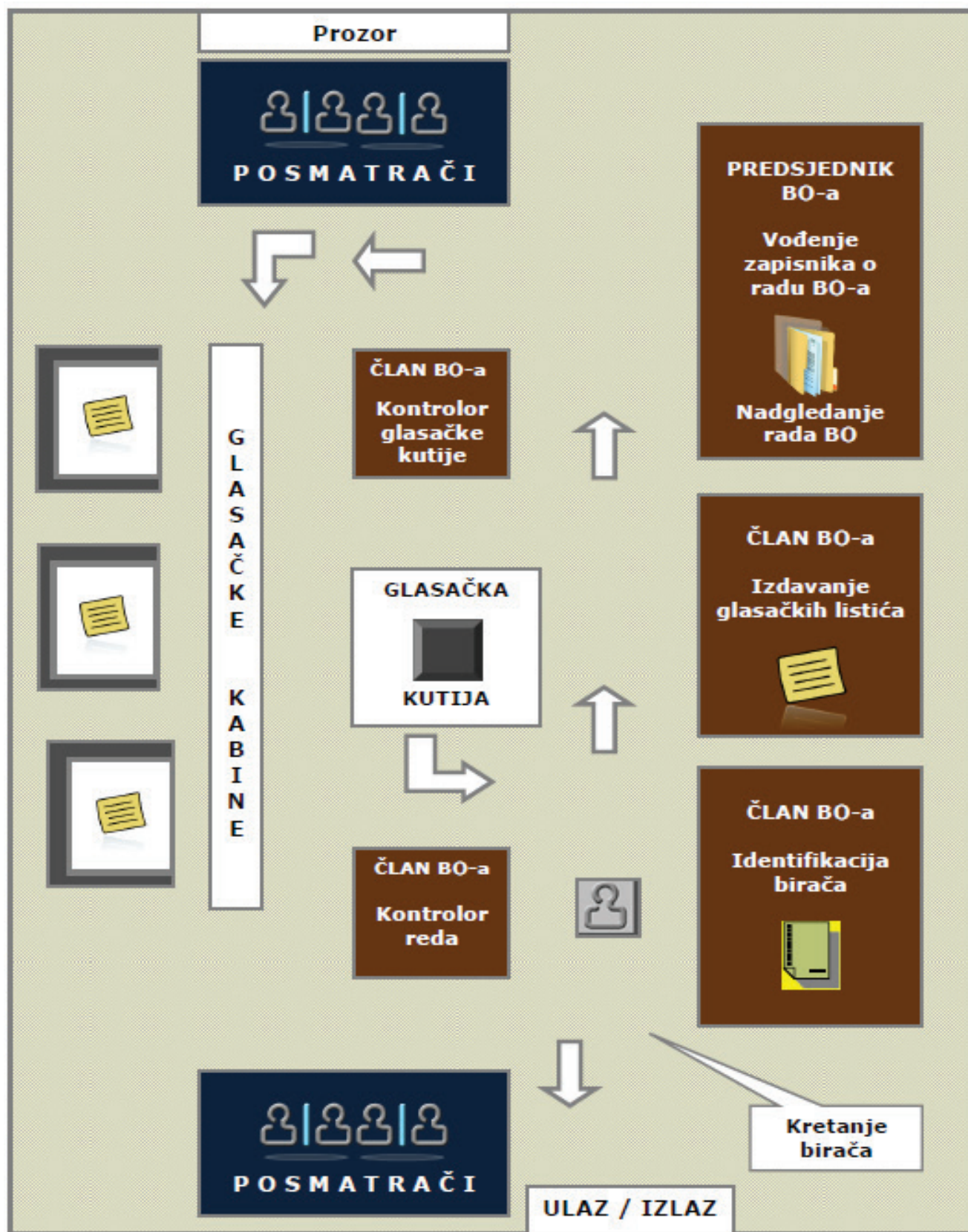

Službena obilježja izbora koja Centralna izborna komisija BiH posredstvom Ministarstva vanjskih poslova BiH dostavlja biračkim odborima su:

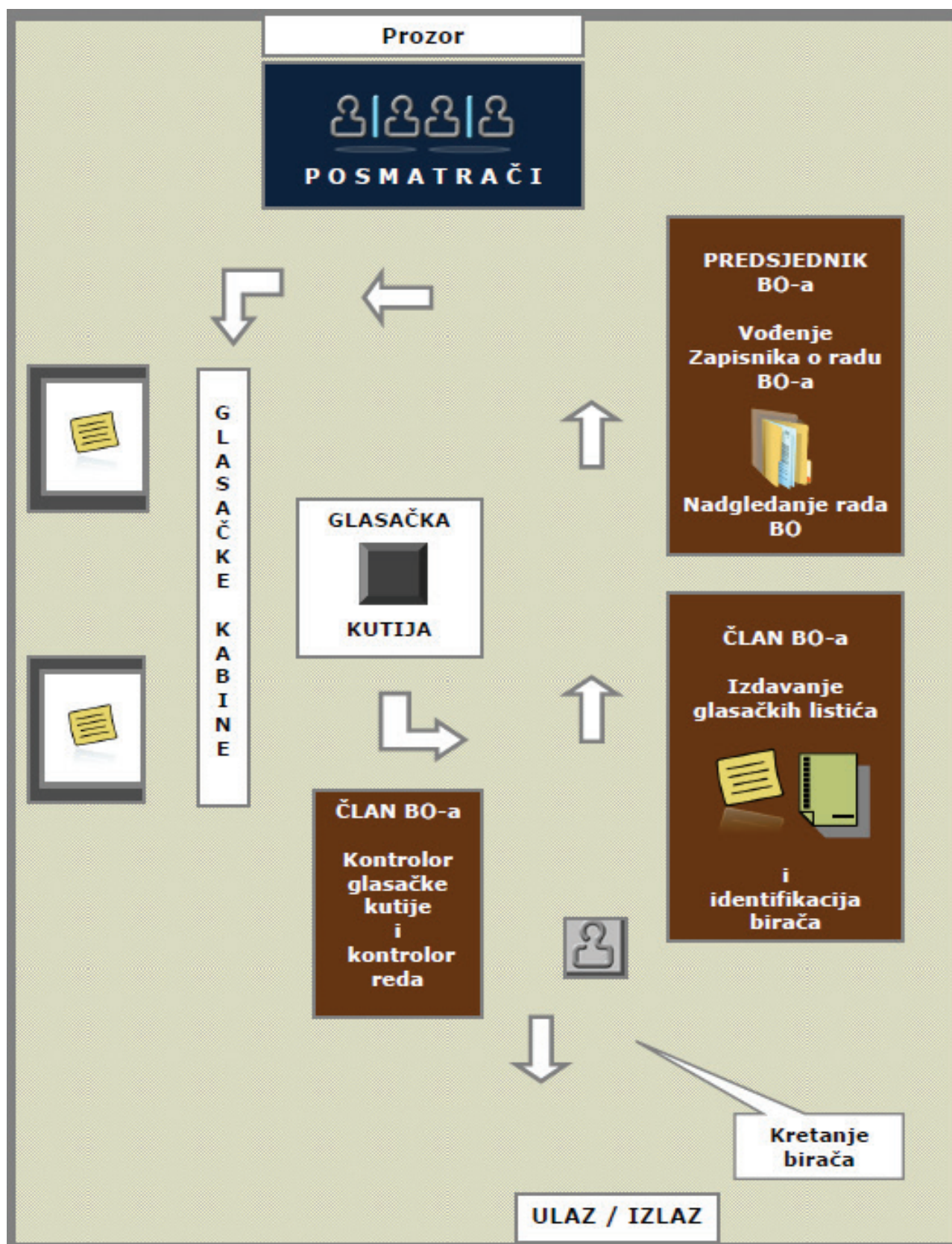
- kandidatske liste;
- poster sa izgledom glasačkih listića na kojima se glasa (važeći/nevažeći glasački listići);
- poster s uputstvima o načinu glasanja;
- poster s informativnim sadržajem za birače;
- poster sa izvodima iz Krivičnog zakona.

GLASAČKE KABINE SU OKRENUTE PREMA UNUTRAŠNJOSTI BIRAČKOG MJESTA!

Shematski prikaz uređenja biračkog mjesta (birački odbor od 5 članova)

Shematski prikaz uređenja biračkog mjesta (birački odbor od 3 člana)

Biračko mjesto

POGLAVLJE II. BIRAČKI ODBORI

1. ODGOVORNOST I ULOGA BIRAČKOG ODBORA

1.1. Obuka biračkog odbora

- U skladu s planom i programom edukacije Centralna izborna komisija BiH organizira obuku predsjednika i članova biračkih odbora u DKP-ima BiH, kao i njihovih zamjenika, o načinu glasanja i brojanju koverata s glasačkim listićima.
- Nakon provedene obuke Centralna izborna komisija BiH prema utvrđenoj metodologiji izvršit će provjeru znanja i uspješnim predsjednicima i članovima biračkih odbora i njihovim zamjenicima dodijeliti certifikate.

U radu biračkog odbora može učestvovati samo predsjednik, članovi biračkog odbora i njihovi zamjenici koji su uspješno prošli provjeru znanja i posjeduju certifikat koji je izdala Centralna izborna komisija BiH.

1.2. Način rada biračkog odbora

- Birački odbor rukovodi radom biračkog mjesta i osigurava pravilnost i tajnost glasanja.
- Predsjednik biračkog odbora rukovodi radom biračkog odbora i osigurava da se proces glasanja na biračkom mjestu odvija nesmetano.

2. DUŽNOST I ODGOVORNOST ČLANOVA BIRAČKOG ODBORA U PROCESU GLASANJA

2.1. Predsjednik biračkog odbora:

- rukovodi radom biračkog odbora i zajedno s članovima biračkog odbora odgovara za zakonitost rada na biračkom mjestu;
- održava integritet procesa glasanja i održava mir i red na biračkom mjestu i u njegovoj okolini;
- popunjava sve potrebne obrasce;
- osigurava da na biračkom mjestu ne bude oružja ili opasnih predmeta;
- određuje dužnosti svakom članu biračkog odbora;
- pomaže biračima kojima treba dodatno objašnjenje o procesu glasanja;
- rješava sva pitanja koja se odnose na identifikaciju i pravo glasa birača;
- evidentira u Zapisnik o radu biračkog odbora – Obrazac ZARBO – vrijeme i okolnosti svih izuzetnih događanja na biračkom mjestu.

2.2. Član biračkog odbora zadužen za kontrolu reda:

- osigurava kontrolu protoka birača na biračkom mjestu.

2.3. Član biračkog odbora zadužen za identifikaciju:

- provjerava identitet birača;
- pronalazi ime birača u izvodu iz Centralnog biračkog spiska;
- upozorava birača da se mora potpisati identično kao na identifikacionom dokumentu;
- osigurava da se birač potpiše pored svog imena u izvodu iz konačnog Centralnog biračkog spiska.

Pomoćni šablon

2.4. Član biračkog odbora zadužen za izdavanje glasačkih listića:

- **Prije izdavanja koverta sa glasačkim listićima član biračkog odbora vadi sve glasačke listiće iz koverta, na prednjoj strani glasačkih listića, ispod teksta "Uputstvo za glasanje" u donjem lijevom uglu stavlja otisak štamblja i potpisuje se na svim glasačkim listićima pored otiska štamblja, te glasačke listiće ponovno vraća u kovertu koju izdaje biraču;**
- izdaje koverta s glasačkim listićima;
- objašnjava kako treba ispravno ispuniti glasačke listiće;
- upućuje birača prema slobodnom prostoru na kojem mu se omogućava tajnost glasanja (u daljnjem tekstu: glasačka kabina).

2.5. Član biračkog odbora zadužen za kontrolu glasačke kutije:

- upućuje birača da ubaci kovertu s glasačkim listićima u glasačku kutiju i napusti biračko mjesto;
- osigurava da birač ne napusti biračko mjesto dok u glasačku kutiju ne ubaci kovertu s glasačkim listićima;
- osigurava da se samo koverta s glasačkim listićima ubacuju u glasačku kutiju.

2.6. Birački odbor od tri člana

- Ako se birački odbor sastoji od predsjednika i dva člana, u tom će slučaju član biračkog odbora zadužen za kontrolu reda istovremeno kontrolirati glasačke kutije, dok će član biračkog odbora zadužen za identifikaciju istovremeno obavljati i izdavanje koverata s glasačkim listićima.

Birački odbori su nezavisni i nepristrasni u svome radu.

- Član biračkog odbora neće učestvovati u donošenju odluka kada taj član ili član njegove uže porodice ima lični ili finansijski interes, ili ako postoji drugi sukob interesa koji može dovesti u sumnju njegovu sposobnost da djeluje nepristrasno. Članovima uže porodice smatra se supružnik, djeca i članovi domaćinstva prema kojima član biračkog odbora ima zakonsku obavezu uzdržavanja.
- **Članovi biračkog odbora individualno odgovaraju za učinjene nepravilnosti u okviru zaduženja koja dobiju od predsjednika biračkog odbora, u skladu sa Izbornim zakonom BiH i provedbenim aktima Centralne izborne komisije BiH. Predsjednik biračkog odbora odgovoran je i za učinjene nepravilnosti člana biračkog odbora.**

2.7. Zamjenici članova biračkih odbora

- Zamjenik predsjednika, odnosno zamjenici članova biračkog odbora učestvuju u radu biračkog odbora samo ako je predsjednik, odnosno član biračkog odbora, spriječen doći na biračko mjesto na dan održavanja izbora ili ako moraju iz opravdanih razloga napustiti biračko mjesto tokom rada.

3. ZAPISNIK O RADU BIRAČKOG ODBORA

3.1. Uvodne napomene

- Birački odbor vodi Zapisnik o radu biračkog odbora – ZARBO (u daljnjem tekstu: Zapisnik), a koji se sastoji od:
 - a) Zapisnika o radu biračkog odbora na dan uoči održavanja izbora – Obrazac ZARBO I. (u daljnjem tekstu: Zapisnik I.)
 - b) Zapisnika o radu biračkog odbora na dan održavanja izbora – Obrazac ZARBO II. (u daljnjem tekstu: Zapisnik II.).
- Centralna izborna komisija BiH dostavlja posredstvom Ministarstva vanjskih poslova BiH svakom biračkom odboru Zapisnik I. i Zapisnik II. zajedno sa ostalim izbornim materijalom.
- O primopredaji Zapisnika I. i Zapisnika II. ovlaštena osoba Ministarstva vanjskih poslova BiH i predsjednik biračkog odbora potpisuju Zapisnik o primopredaji.

Zapisnik o radu biračkog odbora vodi se u dva identična primjerka, od kojih je jedan primjerak indigo-kopija (zelena kopija). Zapisnik je opremljen dvostrukom posljednjom koricom koja se koristi tako da se podaci ne preslikavaju na neželjene stranice.

3.2. Zapisnik I.

- **Zapisnik I. sastoji se od:**
 - a) NASLOVNE STRANICE koja sadrži logo Centralne izborne komisije BiH, dio gdje se upisuje naziv DKP-a BiH i dio za upisivanje šifre biračkog mjesta te naslov: Zapisnik o radu biračkog odbora na dan uoči održavanja izbora – ZARBO I;
 - b) POPIISA IZBORNOG MATERIJALA – Obrazac Z1 koji sadrži popis izbornog materijala koji je birački odbor primio od Ministarstva vanjskih poslova BiH, s dijelom na koji se upisuje kada je taj materijal primljen te vrsta i količina tog materijala;
 - c) ZAPAŽANJA O STANJU BIRAČKOG MJESTA NA DAN UOČI IZBORA – Obrazac Z2, gdje se unosi opis stanja biračkog mjesta na dan uoči održavanja izbora.
- **Predsjednik i članovi biračkog odbora nakon popunjavanja potvrđuju svojim potpisima tačnost navoda u Zapisniku I.**

3.3. Zapisnik II.

- **Zapisnik II. sastoji se od:**
 - a) NASLOVNE STRANICE koja sadrži logo Centralne izborne komisije BiH, dio gdje se upisuje naziv DKP-a BiH i dio za upisivanje šifre biračkog mjesta te naslov: Zapisnik o radu biračkog odbora na dan održavanja izbora – ZARBO II;
 - b) EVIDENCIJE O PRISUSTVU – Obrazac Z3 koji se popunjava prije otvaranja biračkog mjesta na dan održavanja izbora, a sadrži dio za upisivanje imena prisutnih prilikom otvaranja biračkog mjesta i dio za upisivanje bilo kakvih značajnih događaja ili problema koji su se dogodili prije i prilikom otvaranja biračkog mjesta. U ovu evidenciju predsjednik upisuje vrijeme otvaranja biračkog mjesta;

- c) EVIDENCIJE O AKREDITIRANIM POSMATRAČIMA – Obrazac Z4 koji sadrži:
- dio prilikom otvaranja biračkog mjesta u koji se upisuju imena akreditiranih posmatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao, broj akreditacije i vrijeme kada je posmatrač stigao;
 - dio tokom procesa glasanja u koji se upisuju imena akreditiranih posmatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao, broj akreditacije i vrijeme kada je posmatrač stigao, te vrijeme kada je posmatrač napustio biračko mjesto;
 - dio kod zatvaranja biračkog mjesta i procesa brojenja glasačkih listića, u koji se upisuju imena posmatrača i vrijeme kada je posmatrač napustio biračko mjesto;
- d) ZAPAŽANJA TOKOM GLASANJA – Obrazac Z5 u koji se upisuju svi značajniji događaji koji su se desili tokom procesa glasanja i brojanja;
- e) MIŠLJENJA ILI PRIMJEDBI – Obrazac Z6 u koji se upisuje mišljenje ili primjedba članova biračkog odbora, birača ili akreditiranih posmatrača. Član biračkog odbora, birač ili akreditirani posmatrač može unijeti svoje mišljenje ili primjedbe na proces glasanja, koje potpisuje lično (mišljenje ili primjedba koja nije potpisana lično, neće se razmatrati). Posmatrač može staviti obrazložene primjedbe na rad biračkih odbora u pisanoj formi, koje se prilažu uz Z6 (ovaj slučaj predsjednik je dužan posebno evidentirati u Z6);
- f) UDALJAVANJA OSOBA S BIRAČKOG MJESTA – Obrazac Z7 u koji se upisuju podaci i razlozi udaljavanja osoba s biračkog mjesta zbog narušavanja reda;
- g) VREMENA ZATVARANJA BIRAČKOG MJESTA – Obrazac Z8 u koji se evidentira vrijeme zatvaranja biračkog mjesta, značajni događaji koji su se desili prilikom zatvaranja biračkog mjesta i prisutnost zamjenika biračkog odbora koji učestvuju u brojanju (svoju prisutnost potvrđuju potpisom).
- h) EVIDENCIJA BROJA POTPISA – Obrazac Z9 u koji se na redovnom biračkom mjestu upisuje broj potpisa na svakoj stranici Izvoda iz Centralnog biračkog spiska.

POGLAVLJE III. POSMATRAČI

1.1. Uvodne napomene

- Proces glasanja i prebrojavanja glasačkih listića mogu posmatrati samo akreditirani posmatrači. Posmatrači mogu postavljati pitanja u vezi sa izbornim procesom, ali se ne mogu miješati u izborni proces niti gledati unutar glasačke kabine.
- Svaki posmatrač za vrijeme posmatranja izborne aktivnosti dužan je nositi akreditaciju i ne smije nositi bilo kakva obilježja ili oznake koje ga povezuju s određenom političkom strankom, koalicijom, listom nezavisnih kandidata ili nezavisnim kandidatom (u daljnjem tekstu: politički subjekat).
- Samo jedan posmatrač koji je predstavnik političkog subjekta, odnosno udruženja može biti prisutan u isto vrijeme na jednom biračkom mjestu. Broj međunarodnih posmatrača koji mogu biti prisutni u isto vrijeme na jednom biračkom mjestu je neograničen. Međunarodni posmatrač može na biračko mjesto sa sobom uvesti i prevodioca.

1.2. Pristup posmatrača biračkom mjestu

- Nakon dolaska na biračko mjesto posmatrač mora predsjedniku biračkog odbora pokazati lični identifikacioni dokument. Predsjednik biračkog odbora provjerit će posmatračev identifikacioni dokument s fotografijom kako bi utvrdio da se ime posmatrača nalazi na akreditaciji.
- Predsjednik biračkog odbora zapisat će ime posmatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao i njegov broj akreditacije u Zapisnik o radu biračkog odbora, bilježeći vrijeme kada je posmatrač stigao i vrijeme kada je posmatrač napustio biračko mjesto, kako bi se broj posmatrača ograničio na jednog posmatrača u isto vrijeme na jednom biračkom mjestu. Predsjednik biračkog odbora zadržat će identifikacioni dokument do trenutka kada posmatrač napušta biračko mjesto. Prilikom napuštanja biračkog mjesta posmatrač zadržava akreditaciju.

1.3. Podnošenje primjedbi posmatrača na rad biračkog odbora

- Ako primijeti nepravilnosti u radu biračkog odbora, posmatrač može u Zapisnik o radu biračkog odbora staviti obrazložene primjedbe na njegov rad, pri čemu je dužan i potpisati se. Posmatrač ima pravo tražiti kopiju Zapisnika o radu biračkog odbora.

1.4. Udaljavanje posmatrača s biračkog mjesta

- Ako posmatrač tokom posmatranja ometa izborni proces, predsjednik biračkog odbora u postupku udaljavanja posmatrača s biračkog mjesta treba prethodno opomenuti posmatrača koji ometa izborni proces i poduzeti sve druge raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ukoliko nastavi s ometanjem, udaljiti ga s biračkog mjesta.

1.5. Izgled akreditacija akreditiranih posmatrača

BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO	БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
Ime: _____ Prezime: _____ Pravo posmatranja prema odluci OIK/GIK br. _____ Datum: _____ Ovjerava: _____	PS- MP

Posmatrač, u toku posmatranja izbornog procesa, neće ometati izborne aktivnosti i poštivat će tajnost glasanja. Za vrijeme posmatranja izbornih aktivnosti, posmatrač će nositi službenu akreditaciju i neće nositi bilo kakva obilježja ili oznake koje ga povezuju s određenom političkom strankom, koalicijom, listom nezavisnih kandidata, nezavisnim kandidatom i kandidatom sa posebne liste kandidata pripadnika nacionalnih manjina.

- Izgled lica i naličja akreditacije za posmatrače koji su predstavnici političkih subjekata (**bijela**). Akreditacije ovjerava i izdaje Centralna izborna komisija BiH na osnovu liste političkih subjekata koju je odobrila Centralna izborna komisija BiH.

BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO	БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
Ime: _____ Prezime: _____ Pravo posmatranja prema odluci OIK/GIK br. _____ Datum: _____ Ovjerava: _____	PU- MP

Posmatrač, u toku posmatranja izbornog procesa, neće ometati izborne aktivnosti i poštivat će tajnost glasanja. Za vrijeme posmatranja izbornih aktivnosti, posmatrač će nositi službenu akreditaciju i neće nositi bilo kakva obilježja ili oznake koje ga povezuju s određenom političkom strankom, koalicijom, listom nezavisnih kandidata, nezavisnim kandidatom i kandidatom sa posebne liste kandidata pripadnika nacionalnih manjina.

- Izgled lica i naličja akreditacije za posmatrače koji su predstavnici udruženja (**siva**). Akreditacije ovjerava i izdaje Centralna izborna komisija BiH na osnovu liste udruženja koju je odobrila Centralna izborna komisija BiH.

BOSNA I HERCEGOVINA CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO	БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
Name: _____ Surname: _____ Right to observe as per BiH CEC Decision No : _____ Date: _____ Approved by: _____	MP- Stamp

While observing the electoral process, the observer shall not disturb the electoral activities and he/she shall respect the secrecy of voting. While observing electoral activities, an observer shall wear the official accreditation card and shall not wear any insignia or markings which affiliate him/her with a specific political party, coalition, list of independent candidates, an independent candidate, and a candidate from a separate list of candidates representatives of national minorities.

- Izgled lica i naličja akreditacije za međunarodne posmatrače (**roza**). Akreditacije ovjerava i izdaje Centralna izborna komisija BiH.

POGLAVLJE IV. NAČIN GLASANJA

1. DAN PRIJE ODRŽAVANJA IZBORA

- Centralna izborna komisija BiH će najkasnije deset dana prije otvaranja biračkih mjesta dostaviti Ministarstvu vanjskih poslova BiH izborni materijal, i to:
 - izvod iz Centralnog biračkog spiska za određeno biračko mjesto u DKP-ima BiH;
 - odgovarajući broj setova glasačkih listića;
 - štambilj za sigurnosnu zaštitu glasačkih listića;
 - odgovarajući broj glasačkih kutija;
 - set obrazaca za biračko mjesto;
 - postere s uputstvima o načinu glasanja i informativnim sadržajem za birače;
 - Zapisnik o radu biračkog odbora – ZARBO;
 - potrošni materijal prema specifikaciji iz Obrasca Z1 Zapisnika, neophodan za proces glasanja i pakiranja izbornog materijala.

Glasačka kutija

- Ministarstvo vanjskih poslova BiH će tri dana prije, a najkasnije 12 sati prije otvaranja biračkih mjesta u DKP-ima BiH, dostaviti biračkom odboru odgovarajućeg DKP-a BiH navedeni izborni materijal.
- Birački odbor provjerava da li je izborni materijal koji je primio od Ministarstva vanjskih poslova BiH kompletan i u ispravnom stanju, što upisuje u Obrazac Z1 Zapisnika. Ukoliko birački odbor utvrdi da izborni materijal nije kompletan, odmah o tome obavještava Ministarstvo vanjskih poslova BiH koje će u kontaktu s Centralnom izbornom komisijom BiH otkloniti sve nedostatke u najkraćem roku.
- Nakon primljenog izbornog materijala predsjednik i članovi biračkog odbora provjeravaju prostor koji je predviđen za biračko mjesto i otklanjaju eventualne nedostatke koji utječu na zakonitost rada biračkog odbora. Zapažanje o stanju biračkog mjesta upisuje se u Obrazac Z2 Zapisnika. Predsjednik i članovi biračkog odbora odgovorni su za sigurnost biračkog materijala na biračkom mjestu od trenutka prijema materijala pa do završetka svih svojih dužnosti nakon zatvaranja biračkog mjesta, završetka procesa brojanja i predavanja glasačkog materijala.
- Birački odbor uklanja s biračkog mjesta sve oznake i obilježja koja upućuju na političke subjekte, vjerske simbole, kao i ostale oznake koje mogu imati diskriminaciono značenje. Birački odbor postavlja oznaku biračkog mjesta, ulaza i izlaza, smjera lokacije biračkog mjesta, zabrane unošenja oružja, zabrane pušenja i izlaže kandidatske liste.
- Predsjednik i članovi biračkog odbora uređuju biračko mjesto tako da se omogući nesmetan protok birača na biračkom mjestu.
- Predsjednik biračkog odbora dužan je prilikom otvaranja biračkog mjesta, a u skladu s propisom Centralne izborne komisije BiH, odrediti dužnosti svakom članu biračkog odbora, odnosno odrediti koji će član biračkog odbora biti zadužen za kontrolu reda, identifikaciju, izdavanje koverata s glasačkim listićima i kontrolu glasačke kutije te ih evidentirati u dijelu Zapisnika o radu biračkog odbora predviđenom za unošenje navedenih podataka.

2. PRIJE OTVARANJA BIRAČKOG MJESTA

- Svi članovi biračkog odbora moraju doći na biračko mjesto najmanje sat vremena prije početka glasanja. U tom vremenu samo članovi biračkog odbora i posmatrači mogu biti prisutni na biračkom mjestu.
- Birački odbor određuje mjesto za svaku glasačku kabinu, vodeći računa da niko unutar ili van biračkog mjesta ne može vidjeti birača dok glasa. **Otvor glasačke kabine treba biti okrenut prema unutrašnjosti biračkog mjesta.**
- Prije početka glasanja predsjednik, odnosno članovi biračkog odbora:
 - a) upisuju svoja imena u Zapisnik i potpisuju se u dijelu Zapisnika koji je za to predviđen;
 - b) ispisuju sve neophodne podatke na kovertu, odnosno pakete;
 - c) predsjednik upisuje u Obrazac za brojno stanje broj birača koji su upisani u izvod iz Centralnog biračkog spiska;
 - d) ručno broje primljene kovertu s glasačkim listićima za svaku osnovnu izbornu jedinicu i u Obrazac za brojno stanje upisuju ukupan broj primljenih koverata s glasačkim listićima;
 - e) pokazuju praznu glasačku kutiju, nakon čega na nju stavljaju plastične pečate;
 - f) predsjednik u Obrazac za brojno stanje upisuje serijske brojeve pečata glasačke kutije;
 - g) postavljaju zapečaćenu glasačku kutiju na mjesto gdje je svi prisutni mogu vidjeti;
 - h) predsjednik upisuje u Obrazac Z3 Zapisnika vrijeme otvaranja biračkog mjesta;
 - i) predsjednik provjerava posmatračev identifikacioni dokument s fotografijom, koji zadržava do trenutka kada posmatrač napušta biračko mjesto, utvrđuje nalazi li se ime posmatrača na akreditaciji i u Obrazac Z4 Zapisnika upisuje ime posmatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao, broj njegove akreditacije, vrijeme kada je posmatrač stigao i vrijeme kada je posmatrač napustio biračko mjesto;
 - j) predsjednik upućuje posmatrače na mjesto gdje mogu sjesti i posmatrati izborne aktivnosti te ih upozorava da se ne mogu miješati u izborni proces niti gledati u glasačku kabinu, ali da mogu postavljati pitanja u vezi sa izbornim procesom.

3. PROCEDURA GLASANJA

- Biračka mjesta počinju raditi u 7 sati, a zatvaraju se u 19 sati.

Predsjednik i članovi biračkog odbora, ako im se imena nalaze na izvodu iz Centralnog biračkog spiska za to biračko mjesto, glasaju prije nego što prvi birač dođe na biračko mjesto.

- Ako biračko mjesto iz opravdanih razloga nije otvoreno na vrijeme, a kašnjenje je trajalo do tri sata, glasanje na tom biračkom mjestu može se produžiti za onoliko vremena koliko je trajalo kašnjenje, o čemu odlučuje predsjednik. Ako je kašnjenje trajalo duže od tri sata, o dužini vremena za koje se glasanje produžava odlučuje Centralna izborna komisija BiH.
- Predsjednik u najkraćem roku obavještava Centralnu izbornu komisiju BiH o razlogu zbog kojeg je došlo do kašnjenja u otvaranju biračkog mjesta ili do prekida glasanja na biračkom mjestu.

3.1. Tajnost glasanja

- Ispunjavanje glasačkog listića na biračkom mjestu je tajno, glasanje je lično.

U glasačkoj kabini se istovremeno smije nalaziti samo jedna osoba, osim ako se radi o biračima koji su slijepi, nepismeni ili fizički nesposobni. (Vidi: Pomoć druge osobe prilikom glasanja).

- Predsjednik i članovi biračkog odbora dužni su osigurati tajnost glasanja i onemogućiti da neka osoba glasa umjesto druge osobe pod njegovim imenom ili da ponovno glasa.**
 - Osoba koja zloupotrijebi biračko pravo ili učini izbornu prevaru, snosit će kaznenu odgovornost (Vidi: POGLAVLJE VI. KAZNE NE ODREDBE).**
- Nijedna osoba ne smije ometati birača koji ispunjava glasačke listiće, niti smije tražiti od njega bilo kakve informacije o tome za koga želi glasati, za koga glasa ili za koga je glasao, niti smije sprečavati ili pokušati spriječiti nekoga u ostvarivanju njegovog biračkog prava.

3.2. Važeći dokument za identifikaciju

- Za utvrđivanje identiteta birača služi jedan od sljedećih važećih dokumenata s fotografijom:
 - a) pasoš;
 - b) vozačka dozvola;
 - c) važeća lična isprava koju je izdala zemlja domaćin;
 - d) važeća lična isprava koju je izdala Bosna i Hercegovina;
 - e) izbjeglički karton koji je izdala vlada zemlje domaćina ili druga međunarodna organizacija.

3.3. Identificiranje birača i izdavanje glasačkog listića

- Prilikom ulaska na biračko mjesto radi glasanja svaki birač mora predložiti jedan od važećih ličnih dokumenata. Nakon što birač dokaže svoj identitet članu biračkog odbora i njegovo ime bude pronađeno u izvodu iz Centralnog biračkog spiska, birač se potpisuje identično kao na identifikacionom dokumentu pored svog imena u izvodu iz Centralnog biračkog spiska.
- Kada birač bude identificiran i potpiše se u izvod iz Centralnog biračkog spiska, član biračkog odbora, **prije nego izda kovertu sa glasačkim listićima, iz koverta vadi glasačke listiće i na svaki glasački listić stavlja otisak štambilja, potpisuje se pored otiska štambilja, te glasačke listiće vraća u kovertu, nakon čega izdaje kovertu s glasačkim listićima i odmah upućuje birača prema jednoj od slobodnih glasačkih kabina, kako bi ispunio glasačke listiće. Nakon ispunjavanja glasačkih listića, birač ih vraća u kovertu tako da se zaštiti tajnost glasa i ubacuje kovertu sa glasačkim listićima u glasačku kutiju.**
- Ako se ime birača ne nalazi na izvodu iz Centralnog biračkog spiska za to biračko mjesto, predsjednik biračkog odbora u saradnji s Centralnom izbornom komisijom BiH provjerava na koji je izvod iz Centralnog biračkog spiska birač upisan i o tome obavještava birača.

OKRENITE DRUGU STRANICU ОКРЕНИТЕ ДРУГУ СТРАЊУ

UPUTSTVO-УПУТСТВО-NAPUTAK

Označite kvadratić pored naziva samo jedne političke stranke ili koalicije ili imena nezavisnog kandidata.

Označite kvadratić pored naziva samo jedne političke stranke ili koalicije i odaberite onoliko kandidata s te liste koliko želite.

Označite kvadratić pored imena jednog ili više kandidata sa samo jedne odabrane liste političke stranke ili koalicije.

Означите квадратић поред назива само једне политичке партије или коалиције или имена независног кандидата.

Означите квадратић поред назива само једне политичке партије или коалиције и одаберите онолико кандидата са те листе колико желите.

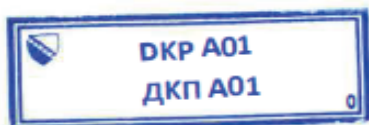
Означите квадратић поред имена једног или више кандидата са само једне одабране листе политичке партије или коалиције.

Označite kvadratić pokraj naziva samo jedne političke stranke ili koalicije ili imena neovisnog kandidata.

Označite kvadratić pokraj naziva samo jedne političke stranke ili koalicije i odaberite onoliko kandidata s te liste koliko želite .

Označite kvadratić pokraj imena jednoga ili više kandidata sa samo jedne odabrane liste političke stranke ili koalicije.

OKRENITE DRUGU STRANICU ОКРЕНИТЕ ДРУГУ СТРАЊУ

[Handwritten signature]

513

ОПШТИ ИЗБОРИ 02.10.2022.

ОПШТИ ИЗБОРИ 02.10.2022.

3.4. Oštećeni glasački listić

- Pod oštećenim glasačkim listićem podrazumijeva se fizički oštećen ili pogrešno popunjen glasački listić. U slučaju da birač ošteti svoj glasački listić, vraća kovertu s glasačkim listićima, a član biračkog odbora izdaje mu novu kovertu s glasačkim listićima. Član biračkog odbora zadužen za izdavanje glasačkih listića upisuje riječ "oštećen" na vraćenu kovertu s glasačkim listićima i ulaže je u za to predviđenu kovertu za pakiranje.

3.5. Pomoć druge osobe

- Birač koji je slijep, nepismen ili fizički nesposoban je osoba kojoj je potrebna pomoć druge osobe prilikom potpisivanja izvoda iz Centralnog biračkog spiska i glasanja.

Kad je birač slijep, nepismen ili fizički nesposoban, predsjednik odobrava da mu druga osoba, koju izabere birač, pomogne glasati. Ova osoba ne smije biti član biračkog odbora niti akreditirani posmatrač.

Osoba koja pomaže biraču glasati napisat će svoje ime štampanim slovima u izvodu iz Centralnog biračkog spiska pored imena birača kojem je pomagao i potpisati se u predviđeno polje za potpis. Osoba koja pomaže drugom biraču glasati ne mora biti upisana u Centralni birački spisak. Jedna osoba može pomagati samo jednom biraču.

- Fizički nesposobni birači su i oni birači koji dođu do biračkog mjesta, ali ne mogu ući. Druga osoba, koju taj birač izabere, donosi važeći identifikacioni dokument fizički nesposobnog birača na biračko mjesto i izjavljuje da birač ne može ući na biračko mjesto.

Član biračkog odbora zadužen za identifikaciju provjerava da li je ime fizički nesposobnog birača upisano u izvod iz Centralnog biračkog spiska. Ako je ime tog birača upisano u izvod iz Centralnog biračkog spiska, član biračkog odbora odlazi prema fizički nesposobnom biraču, nakon što obavijesti predsjednika, s Obrascem Z6 Zapisnika, kovertom s glasačkim listićima i olovkom. Član biračkog odbora upisuje ime i lične podatke fizički nesposobnog birača s brojem identifikacionog dokumenta. Fizički nesposobni birač potpisuje se pokraj tih podataka i popunjava glasačke listiće koje vraća u kovertu.

Osoba koju je fizički nesposobni birač izabrao odnosi kovertu s glasačkim listićima do glasačke kutije i stavlja je u nju. Član biračkog odbora u dio predviđen za potpis, pokraj imena fizički nesposobnog birača, upisuje broj identifikacionog dokumenta tog birača. Osoba koja pomaže fizički nesposobnom biraču upisuje svoje ime štampanim slovima pokraj imena fizički nesposobnog birača u izvod iz Centralnog biračkog spiska i potpisuje se.

3.6. Ometanje procesa glasanja i udaljavanje s biračkog mjesta

- Predsjednik biračkog odbora može s biračkog mjesta i iz njegove okoline udaljiti svaku osobu koja narušava red. Svako udaljavanje s biračkog mjesta treba zabilježiti u Obrazac Z7 Zapisnika.
- Ako na biračkom mjestu postoji opasnost za red i mir, ako dođe do nasilja ili se otkrije oružje ili opasni predmeti, predsjednik biračkog odbora će u skladu sa svojom dužnošću i odgovornošću:
 - poduzeti aktivnosti da se ukloni opasnost, nasilje, oružje ili opasni predmeti s biračkog mjesta;
 - ako se opasnost, nasilje, oružje ili opasni predmeti ne mogu odmah otkloniti, prekinuti glasanje za onoliko vremena koliko je potrebno da se ponovno uspostavi red i mir na biračkom mjestu;
 - nakon prekida glasanja i ponovno uspostavljenog reda i mira predsjednik biračkog odbora će produžiti vrijeme glasanja za onoliko vremena koliko je prekid trajao.

3.7. Zatvaranje biračkog mjesta

- Biračima koji su u redu za glasanje u trenutku zatvaranja biračkog mjesta odobrava se glasanje. Procedura zatvaranja biračkog mjesta je:
 - predsjednik, 15 minuta prije zatvaranja biračkog mjesta, objavljuje svim prisutnim unutar i ispred biračkog mjesta vrijeme zatvaranja biračkog mjesta;
 - predsjednik određuje jednog člana biračkog odbora da u vrijeme zatvaranja biračko mjesto stane na kraj reda kako bi se osiguralo da se nijedna osoba ne priključi nakon zatvaranja biračkog mjesta;
 - član biračkog odbora zatvara vrata odmah nakon što posljednji birač iz reda glasa;
 - predsjednik u Obrazac Z8 Zapisnika upisuje vrijeme zatvaranja biračkog mjesta;
 - predsjednik zatvara otvor glasačke kutije samoljepljivom trakom i potpisuje je.
- Prilikom zatvaranja biračkog mjesta predsjednik u Obrazac Z4 Zapisnika evidentira prisutne akreditirane posmatrače.

Predsjednik biračkog odbora obavezan je da, prema utvrđenom rasporedu, Centralnoj izbornoj komisiji BiH dostavlja informacije i podatke:

- a) da li je biračko mjesto otvoreno na vrijeme;
- b) da li je nakon provedenog glasanja birača biračko mjesto zatvoreno na vrijeme;
- c) kolika je izlaznost birača na biračkom mjestu, najmanje dva puta tokom dana izbora, kao i u dodatnim terminima ukoliko to izborna komisija zatraži.

4. NAKON ZATVARANJA BIRAČKOG MJESTA

- Nakon zatvaranja biračkog mjesta u prisutnosti akreditiranih posmatrača predsjednik i članovi biračkog odbora biračkog mjesta obavljaju sljedeće aktivnosti:
 - a) pakiraju štambilj u PLD vrećicu;
 - b) broje i upisuju ukupan broj preostalih neiskorištenih koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu u Obrazac za brojno stanje;
 - c) pakiraju neiskorištene koverte s glasačkim listićima u originalnu kutiju;
 - d) broje i upisuju u Obrazac za brojno stanje ukupan broj potpisa glasača s izvoda iz Centralnog biračkog spiska;
 - e) broje i upisuju ukupan broj koverata s oštećenim glasačkim listićima za svaku osnovnu izbornu jedinicu i pakiraju ih u odgovarajuću kovertu;
 - f) nakon upisa prethodno utvrđenih podataka u Obrazac za brojno stanje otvaraju glasačku kutiju i stavljaju sadržaj na sto tako da to vide svi prisutni;
 - g) razvrstavaju koverte s glasačkim listićima po osnovnim izbornim jedinicama za koje su birači glasali, odnosno po oznakama kombinacija glasačkih listića na kovertama;
 - h) broje koverte s glasačkim listićima, a dobiveni broj koverata po osnovnim izbornim jedinicama za koje su birači glasali predsjednik upisuje u Obrazac za brojno stanje;
 - i) vežu koverte s istim kombinacijama glasačkih listića po osnovnim izbornim jedinicama i pakiraju ih u odgovarajuću zaštitnu vreću za pakiranje izbornog materijala;
 - j) popunjavaju testove tačnosti i potpisuju Obrazac za brojno stanje;
 - k) originalni Obrazac za brojno stanje, Zapisnik o radu biračkog odbora – ZARBO i upakirani izborni materijal birački odbori u DKP-ima BiH dostavljaju posredstvom Ministarstva vanjskih poslova BiH Centralnoj izbornoj komisiji BiH.

KOVERTE S GLASAČKIM LISTIĆIMA NE OTVARAJU SE, ODNOSNO GLASAČKI LISTIĆI NE BROJE SE NA BIRAČKOM MJESTU!

4.1. Način popunjavanja Obrasca za brojno stanje i shema pakiranja izbornog materijala

Popunjavanje Obrasca za brojno stanje – BSO

Predsjednik biračkog odbora upisuje u Obrazac za brojno stanje sljedeće podatke:

- o **NAZIV DKP-a BiH**
- o **OZNAKU BIRAČKOG MJESTA**
- o **SERIJSKI BROJ PLASTIČNIH PEČATA ZA GLASAČKE KUTIJE**
- o **ŠIFRU OPĆINE/IZBORNE JEDINICE ZA KOJU SE GLASA**
- o **PRIJE OTVARANJA BIRAČKOG MJESTA – DIO PRVI**
 - upisuje broj birača koji su upisani u izvod iz Centralnog biračkog spiska za svaku izbornu jedinicu za koju se glasa – red 1;
 - upisuje broj primljenih koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasa. Članovi biračkog odbora ručno broje koverte s glasačkim listićima – red 3;
- o **TOKOM GLASANJA – DIO DRUGI**
 - ukoliko se ukaže potreba, predsjednik biračkog odbora može iz rezerve preuzeti dodatni broj koverata s glasačkim listićima za bilo koju izbornu jedinicu za koju se glasa. Broj naknadno primljenih koverata s glasačkim listićima i broj ukupno primljenih koverata s glasačkim listićima upisuje se po izbornim jedinicama za koje se glasa – red 4. i 5;
- o **NAKON ZATVARANJA BIRAČKOG MJESTA – DIO TREĆI**
 - upisuje broj potpisa glasača sa izvoda iz Centralnog biračkog spiska za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo – red 6;
 - upisuje broj oštećenih (upropaštenih) koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo – red 8;
 - upisuje broj izdatih koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo – red 9;
 - upisuje broj preostalih neiskorištenih koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo – red 10;
 - upisuje ukupan broj zaduženih koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo, odnosno zbir reda 9. i 10. – red 11;
- o **NAKON OTVARANJA GLASAČKE KUTIJE – DIO ČETVRTI**
 - upisuje broj koverata s glasačkim listićima za svaku izbornu jedinicu za koju se glasalo – red 12;
- o **TEST TAČNOSTI – DIO PETI**
 - upisuje test tačnosti kako je navedeno u Obrascu – red 13;
 - upisuje test tačnosti kako je navedeno u Obrascu – red 14;
- o **Predsjednik i članovi biračkog odbora potpisuju Obrazac za brojno stanje.**

Šema pakovanja/pakiranja izbornog materijala na biračkom mjestu za glasanje u odsutnosti u FBiH

Crvena zaštitna vreća

1. Prebrojane koverta sa setovima glasačkih listića uvezane po izbornim jedinicama
2. Obrazac brojnog stanja (plava kopija)

Providna zaštitna vreća (veća)

1. Neiskorištene koverta sa setovima glasačkih listića upakovane u originalne kutije
2. Oštećene koverta sa setovima glasačkih listića

Providna zaštitna vreća (manja)

1. Obrazac brojnog stanja (original u koricama)
2. Zapisnik o radu biračkog odbora (original u koricama)
3. Koverta sa izvodom iz Centralnog biračkog spiska/izvatom iz Središnjeg biračkog popisa i PDL obrascem (ako se koristio)

Koverta za Predsjednika biračkog odbora:

1. Obrazac brojnog stanja (crvena kopija)

Koverta za Predsjednika izborne komisije/povjerenstva:

1. Obrazac brojnog stanja (zelena kopija)
2. Zapisnik o radu biračkog odbora (zelena kopija)

PLD vrećica (štambilj za ovjeru glasačkih listića)
dostavlja se Predsjedniku izborne komisije

NAPOMENA:

na svaku vreću potrebno je
upisati broj biračkog mjesta !

POGLAVLJE V. NAKNADA ZA RAD U BIRAČKOM ODBORU

1. NAKNADA ZA RAD U BIRAČKOM ODBORU

- Predsjednik i članovi biračkih odbora i njihovi zamjenici, ukoliko su učestvovali u radu biračkog odbora, imaju pravo na naknadu za svoj rad.
- Odluku o visini naknade za rad biračkih odbora u DKP-ima BiH donosi Centralna izborna komisija BiH.

POGLAVLJE VI. PREKRŠAJNE I KAZNE NE ODREDBE

Za kršenje odredbi Izbornog zakona u Bosni i Hercegovini predviđene su prekršajne sankcije i to novčane u iznosu najmanje 600,00 KM do 3.000,00 KM, kao i zabrana angažiranja u izornoj administraciji u trajanju od 4 godine.

Za utvrđivanje prekršaja i izricanja sankcija nadležna je Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, a u nekim prekršajima, općinska/gradska izborna komisija.

U dosadašnjoj praksi Centralna izborna komisija BiH je poslije svakog izbornog ciklusa provodila postupke i izricala sankcije za učinjene prekršaje.

Prekršitelji su najčešće članovi izborne administracije, u pravilu predsjednici i članovi biračkih odbora, zbog propusta učinjenih bez namjere (nehat), ili propuštanjem da se neka radnja uradi, ili da se uradi na način propisan Zakonom.

Najčešći prekršaji su utvrđeni u članu 5.25 Izbornog zakona BiH, na način da obrasci sa biračkih mjesta nisu bili popunjeni u skladu sa propisanom procedurom.

Prekršaji utvrđeni Izbornim zakonom BiH odnose se na predsjednika biračkog odbora ako ne odredi dužnosti članovima biračkog odbora na dan glasanja, odnosno za predsjednika i članove i članove, ako ne:

- upisuje podatke u zapisnik o radu biračkog odbora koji su tamo predviđeni
- ne objasni biraču način glasanja
- ne osigura biraču tajnost glasanja
- ne utvrdi identitet birača i omogući mu da se potpiše za to predviđeno mjesto na biračkom spisku ili
- pomaže licu tokom glasanja na način suprotan Izbornom zakonu BiH.

2. KRIVIČNA DJELA U IZBORNOM PROCESU

Ako postoji namjera da se nedozvoljenim radnjama utječe na izborni proces i rezultate izbora, takve aktivnosti predstavljaju osnovu za utvrđivanje eventualne krivične odgovornosti.

Pored novčane, predviđene su i zatvorske kazne.

Neka od krivičnih djela mogu učiniti pripadnici izborne administracije, biračkog odbora i izborne komisije u okviru svoje dužnosti i to predstavlja otežavajuću okolnost, za šta je predviđena i strožija kazna.

Navest ćemo osnovna krivična djela koja su po svojim osnovnim obilježjima sadržana u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko distrikta BiH.

- ***Krivično djelo – Uskraćivanje biračkog prava***

- **Obilježje djela** – Ko u obavljanju povjerene mu dužnosti u vezi sa izborima za institucije Bosne i Hercegovine u namjeri da drugoga spriječi u ostvarenju njegovog biračkog prava protivzakonito ne uvede u birački popis ili ga izbriše iz biračkog popisa ili mu na drugi uskrati biračko pravo.

- ***Krivično djelo – Povreda slobode opredjeljenja birača***

- **Obilježje djela** – Ko silom, ozbiljnom prijetnjom, prinudom, podmićivanjem ili korištenjem njegovog teškog ekonomskog stanja ili na drugi protivpravan način utječe na birača u Bosni i Hercegovini da na izborima za institucije Bosne i Hercegovine ili prilikom glasanja o opozivu ili na referendumu, glasa za ili protiv pojedine liste, pojedinog kandidata, odnosno da glasa za ili protiv opoziva, za ili protiv prijedloga o kome se odlučuje referendumom, ili da uopće ne glasa. Član biračkog odbora ili drugo lice koje učini ovo djelo u vršenju povjerene mu dužnosti u vezi s izborima, glasanjem ili referendumom.

- ***Krivično djelo – Povreda tajnosti glasanja***

- **Obilježje djela** – Ko pri izboru za institucije Bosne i Hercegovine ili pri glasanju o opozivu predstavnika u institucijama Bosne i Hercegovine ili na referendumu u Bosni i Hercegovini povrijedi tajnost glasanja. Član biračkog odbora ili drugo lice koje učini ovo djelo u vršenju povjerene mu dužnosti u vezi s izborima ili glasanjem.

- ***Krivično djelo – Izborna prevara***

- **Obilježje djela** – Ko krivotvori rezultate izbora ili glasanja za institucije Bosne i Hercegovine dodavanjem, oduzimanjem ili brisanjem glasova ili potpisa, netačnim brojanjem glasova, neistinitim upisivanjem rezultata u izborne isprave ili na drugi način, ili objavi kao konačan rezultat izbora ili glasanja koji ne odgovara obavljenom glasanju.

- ***Krivično djelo – Uništenje izbornih isprava***

- **Obilježje djela** – Ko na izborima za institucije Bosne i Hercegovine, pri glasanju o opozivu predstavnika u institucijama Bosne i Hercegovine ili na referendumu u Bosni i Hercegovini, uništi, prikrije, ošteti ili oduzme kakvu ispravu o izborima ili o glasanju o opozivu ili kakav predmet koji služi za izbor ili za glasanje o opozivu. Izvodi iz svih krivičnih zakona sa krivičnim djelima iz zbornog procesa se nalaze na posebnim

plakatima pripremljenim od Centralne izborne komisije BiH i distribuirani svim biračkim odborima koji su ih dužni istaknuti na vidno mjesto ispred ili u prostoriji za glasanje.

Šta su dužnosti i obaveze predsjednika biračkog odbora, odnosno biračkog odbora kao tijela, ukoliko se na biračkom mjestu, njegovoj okolini ili bilo gdje pojavi okolnost, koja bi mogla rezultirati prekršajem ili krivičnim djelom?

1. Prevencija – birački odbor je dužan postupati i od svih drugih zahtijevati da postupaju po procedurama propisanim Zakonom, podzakonskim aktima ili instrukcijama Centralne izborne komisije BiH. To se odnosi na dan pred izbore, na dan izbora pa sve do predaje izbornog materijala gradskoj/općinskoj izbornoj komisiji.
2. Ako bilo ko narušava utvrđenu proceduru ili poduzima neku radnju ili postupak koji su opisani u nekom od krivičnih djela, potrebno je opomenuti, a događaj zabilježiti na adekvatan i provjerljiv način.
3. U slučaju opasnosti po izborni proces neophodno je prekinuti glasanje na biračkom mjestu i poduzeti sve što je potrebno da se osiguraju uvjeti za nastavku glasanja, a jedina tijela za komunikaciju su općinska /gradska izborna komisija i policija, uz koju može biti eventualno i tužilac.
4. Preporučuje se da se u kritičnim situacijama u proces ne involviraju političke stranke, kandidati, mediji ili bilo ko od trećih nepozvanih lica.
5. Sva događanja treba detaljno navesti u Zapisnik o radu biračkog odbora, dokumentirati, potpisati i sačuvati dokaze.

Literatura:

- Izborni zakon Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22 i 51/22).
- Pravilnik o provođenju izbora u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, br. 27/22).
- Uputstvo o vrstama, načinu i rokovima za određivanje biračkih mjesta ("Službeni glasnik BiH", br. 27/22).
- Uputstvo o uvjetima i procedurama za akreditiranje izbornih posmatrača u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 27/22).
- Pravilnik o utvrđivanju kvalifikacija i postupku imenovanja članova biračkih odbora ("Službeni glasnik BiH", br. 27/22).